



## فصلنامه علمی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری

سال ۱۱، شماره پیاپی ۴۳، زمستان ۱۳۹۹

شاپا چاپی: ۵۲۲۹-۲۲۲۸ - شاپا الکترونیکی: ۳۸۴۵-۲۴۷۶

<http://jupm.miau.ac.ir>

# نقش فرهنگ نواحی روستا-شهری در ایجاد تغییرات فرهنگی-اجتماعی با رویکرد توسعه پایدار شهری (نمونه موردی: شهر شیراز)

علی شکور: استاد گروه جغرافیای انسانی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

علی شجاعی فرد<sup>۱</sup>: استادیار گروه مدیریت، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

هما تقوی ثانی: دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه مدیریت، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۲۰

صص ۱۶۴-۱۴۷

دریافت: ۱۳۹۹/۸/۲۰

### چکیده

توسعه پایدار به مفهوم مدیریت یکپارچه پایداری اکولوژیکی و توسعه اقتصادی - اجتماعی به منظور دستیابی به بهبود شرایط انسانی می‌باشد. از طرفی هدف این پژوهش ارتقاء توانمندی‌ها در حوزه اجتماعی-فرهنگی و همچنین ارزیابی میزان تأثیر عوامل توسعه پایدار شهری بر آهنگ تغییرات فرهنگی و اجتماعی در جهت‌دهی به ارتباطات روستائیان با نظام شهری با بهره‌گیری از راهبردهای توسعه پایدار شهری می‌باشد. این پژوهش که در رسته پژوهش‌های کاربردی می‌باشد با روش توصیفی و تحلیلی انجام شده است. روش جمع‌آوری داده‌ها، پیمایش میدانی با استفاده از ابزار پرسشنامه است. جامعه آماری شامل ساکنان ۳۴ آبادی از شهر شیراز و تعیین حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۶۳ خانوار از روستاهای منتخب به عنوان نمونه تصادفی انتخاب شده است. برای دسته‌بندی شاخص‌ها و امتیازدهی بر اساس پاسخ‌های دریافت شده از ساکنان منتخب از آزمون تحلیل عاملی و آزمون t زوجی استفاده شده است، نتایج بدست آمده بدین شرح است که بر اساس روش تحلیل عاملی مجموعاً ۰/۷۴ درصد از واریانس را می‌پوشاند و همچنین در آزمون کرویت بارتلت با سطح ۰/۰۰۰ نشان دهنده کفایت نمونه‌گیری می‌باشد. ضریب آلفای کرونباخ برای شاخص‌های تایید شده در تحلیل عاملی شامل عوامل اجتماعی-فرهنگی ۰/۸۹۷، عوامل اقتصادی ۰/۹۲۵، عوامل زیست محیطی ۰/۸۴۴ و عوامل آهنگ تغییرات عوامل فرهنگی ۰/۸۹۸ می‌باشد و با استفاده از آزمون T زوجی هر یک زیر شاخص‌های عوامل توسعه پایدار شهری به صورت جداگانه تأثیرگذار بر کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری و کاهش آهنگ تغییرات فرهنگی می‌باشد.

**واژگان کلیدی:** توسعه پایدار شهری، روابط روستا-شهری، آهنگ تغییرات فرهنگی، شیراز.

<sup>۱</sup>. نویسنده مسئول: ashojaeifard@yahoo.com، ۰۹۱۷۸۸۶۱۳۸۳

## مقدمه:

روابط بین شهر و روستا می‌تواند فراتر از حوزه نفوذ ناحیه‌ای بوده (Ghasempour & Zabrdast, 2019: 126) بدین صورت که فرایند شهرنشینی حاصل کنش‌های پیچیده عناصر اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فناوری، جغرافیایی و فرهنگی جهانی و محلی است (Pacione, 2011: 3). طبیعتاً روند گسترش کنش‌های فوق سبب رشد و توسعه نامتعادل و نامتوازن منطقه‌ای میان جامعه شهری و روستایی (Jomehpour, 2016: 39) و همچنین گستردگی زندگی شهری و شهرگرایی و تمرکز سرمایه در شهرها و در نتیجه موجب بی‌توجهی به مناطق روستایی شده است (Patrick, 2008: 458). که سبب شکل‌گیری جریان جمعیتی یا به عبارت دیگر مهاجرت از روستاها به سمت شهرها و بالعکس می‌شود (Shamsoddini et al, 2013: 130). که گاهی ضعف ساختارهای اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی سبب گردیده تا روستاییان برای به دست آوردن فرصت‌های بهتر زندگی به مناطق شهری مهاجرت کنند (Azani & Bostani, 2013: 94). اگرچه بین درصد مهاجرت‌های روستا-شهر (۲۰ درصد) و شهر-روستا (۱۷ درصد) طی دهه ۸۵-۱۳۷۵ تفاوت رقمی اندکی وجود دارد (Rostamalizadeh et al, 2013: 506). اما همین مقدار می‌تواند فرهنگ و تولیدات فرهنگی جامعه را در خطر تهدید ناشی از روند رشد فزاینده‌ی مهاجرت قرار داده و از آنجا که فرهنگ پایه و اساس زندگی جوامع است، می‌توان گفت حدود نود درصد کنش‌ها و واکنش‌های رفتاری، معمولاً بدون استدلال و بر اساس فرهنگ صورت می‌گیرند (Vaziri et al, 2018: 5). اگرچه از فرهنگ به سبب گلی زندگی انسان یاد می‌شود، این سبک کلی از تعاملات انسانی شکل می‌گیرد؛ یعنی برخاسته از ارزش‌ها و هنجارهاست که جوهره فرهنگ هستند (Naghavi et al, 2012: 108). از طرفی پیوند فرهنگ و شهر ایده تازه‌ای نیست. لویس مامفورد در کتاب فرهنگ شهرها نشان داد، "شهر مکانی است که پیچیدگی فرهنگ در آن نمایان می‌شود" (Salaripour & Kardar, 2017: 6). در این میان عوامل تغییرات فرهنگی که در شرایط متعارف فرهنگ هر جامعه‌ای رخ می‌دهد شامل موارد ذیل می‌باشد:

۱) تغییرات سریع جمعیتی یک جامعه در اثر حوادث طبیعی و اجتماعی

۲) تغییر محیط جغرافیایی و مهاجرت دسته جمعی

۳) تغییر در قدرت سیاسی و مدیریت اجرایی یک جامعه (Nikbakht, 2010: 41).

لذا با استفاده از راهکارهای توسعه پایدار شهری می‌توان در راستای ارتقاء عوامل فرهنگی روستا-شهری اقدام نمود. بدین صورت که مفهوم توسعه پایدار از دهه ۱۹۸۰ م (Vaziri et al, 2018: 4) با هدف ارتقاء مستمر جامعه و نظام اجتماعی به سوی زندگی بهتر، در کلیه‌ی جوامع دارای سه هدف اقتصادی، سیاسی و فرهنگی مطرح گردید (Azami et al, 2013: 3). بر اساس گزارش برتلند توسعه پایدار عبارت است از: توسعه‌ای که پاسخگوی نیازهای فعلی باشد. بدون آن که توان نسل‌های آینده در تأمین نیازهای خود را تحت تأثیر قرار دهد (Cox & Ziv, 2005: 2). با وجود دگرگونی‌های عمیق در بسیاری از نواحی اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی کشور در چند دهه اخیر، هنوز بسیاری از عوامل مؤثر برخاسته از شاخص‌های شفاف توسعه پایدار در بسیاری از مناطق شهری و به ویژه در مناطق روستایی کشورمان وجود دارد که نشان از غفلت جدی راهکارهای اجرایی توسعه پایدار می‌باشد (Ghanimat et al, 2016: 900). بنابراین، دیدگاه‌ها و تئوری‌های نوینی مطرح گردید که اصول مشترک این تئوری‌ها عبارت‌اند از: سرزمین‌گرایی در مقابل کارکردگرایی، تکثرگرایی فرهنگی در مقابل نوسازی استاندارد؛ پایداری اکولوژیکی در مقابل رشد اقتصادی؛ حمایت‌گرایی نوین در مقابل تجارت آزاد؛ منطقی‌گرایی امنیتی و توسعه‌ای در مقابل جهان‌گرایی؛ تقدم نظام فرهنگی و اجتماعی در مقابل نظام‌های اقتصادی؛ نهادگرایی در مقابل ساختارگرایی (Ghasemi, 2016: 35). و می‌توان گفت اهداف اجتماعی مفهوم پایداری شامل دستیابی به برابری و حفظ تنوع فرهنگی، ارتقای نقش خانواده، افزایش حس جمعی و شهروندی، دستیابی به کیفیت و بهتر کردن کیفیت زندگی است (Mohammadi Joo & Ahmadi, 2013: 3). بر این اساس در پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل تأثیرگذار توسعه پایدار بر فرهنگ روستا-شهری شهر شیراز به صورت تصادفی، سعی بر آن داریم با استفاده از معیارهای توسعه پایدار شهری به عنوان متغیر مستقل و نمودهای فرهنگی تأثیرگذار در شهرها و معیارهای اثرگذار بر روابط بین شهر و روستا (مهاجرت) به عنوان متغیر وابسته در موردی مورد مطالعه، بتوان به ارتقاء سطوح مختلف پایداری پرداخت. در این راستا این مقاله به دنبال رد یا اثبات فرضیات ذیل می‌باشد:

- به نظر می‌رسد ابزارهای تأثیرگذار در تغییرات فرهنگی و توسعه پایدار شهری شامل شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی می‌باشد.
- به نظر می‌رسد ابزارهای توسعه پایدار شهری در حیطه‌های (اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی) سبب و کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری و همچنین کاهش تغییرات فرهنگی می‌گردد.

## پیشینه و مبانی نظری تحقیق:

بررسی پیشینه تحقیق نشان می‌دهد که در ارتباط با موضوع تحقیق پژوهش در راستای توسعه پایدار شهری، نمودهای فرهنگی و روابط روستا-شهری (مهاجرت) تا حدودی با موضوع تحقیق همسویی نسبی دارند در جدول زیر به تعدادی از پژوهش‌های انجام شده در ارتباط با موضوع تحقیق می‌پردازد.

جدول ۱- پژوهش‌های انجام شده در ارتباط با موضوع تحقیق

ردیف	محقق/محققین	عنوان پژوهش	شرح
۱	ملکی و همکاران (۱۳۹۸)	نقش مهاجرت معکوس در تحولات اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی روستاهای ساحلی شهرستان رشت	این محققین دریافتند که در صورتی مدیران روستایی بتوانند سرمایه حاصل از مهاجرین را جذب نمایند به طور حتم خواهند توانست کمک بیشتری به توسعه روستایی داشته باشند و البته مهاجران بر فرهنگ کلی جامعه جدید تأثیرگذار هستند، از این رو، ماتدریت بحث آسیب‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و روانشناختی و نحوه تأثیرپذیری مهاجران از فرهنگ مقصد یا تأثیرگذاری آن‌ها بر فرهنگ مقصد نیز بایستی مدیریت شود.
۲	موحدی و سامیان (۱۳۹۷)	بررسی عوامل مؤثر بر مهاجرت روستاییان در شهرستان سردشت	این محققین دریافتند که عوامل مؤثر بر مهاجرت‌های روستا- شهری مهاجران شهرستان سردشت را به ده عامل تقسیم کرد، که این عوامل در مجموع تبیین کننده بیش از ۷۴ درصد عوامل مؤثر بر مهاجرت می‌باشند که عبارتند از: عامل اقتصادی و حمایتی ۲۳ درصد، عامل عدم تعادل بین امکانات روستا و شهر ۱۰ درصد، عامل ارتباطی و اطلاعاتی ۸ درصد، عامل فرهنگی ۸ درصد، عامل جغرافیایی ۵ درصد، عامل درآمدی ۴ درصد، عامل زیرساختی ۴ درصد، عامل آب و هوایی و اقلیمی ۳ درصد، عامل اجتماعی ۳ درصد، و عامل فردی ۲ درصد.
۳	وزیری و همکاران (۱۳۹۷)	بررسی و ارزیابی مؤلفه‌های پایداری اجتماعی فرهنگی در جهت نیل به توسعه پایدار مطالعه موردی: شهرستان کرج	این محققین دریافتند که با گسترش و رشد تکنولوژی و تبدیل شدن به دهکده جهانی نیاز به توسعه زیر ساخت‌ها و بهره‌برداری صحیح از تمامی منابع و امکانات امری ضروری جلوه می‌نماید و نتیجه حاصل شد که تمامی شاخص‌های اجتماعی و فرهنگی وابسته به هم همچون زنجیره‌ای به هم متصل بوده و رشد هر کدام در گرو رشد شاخص مجاور است بنابراین با استفاده از آموزش و تکیه بر فرهنگی بومی منطقه (شهرستان کرج) می‌توان مسیر دستیابی به این مهم را تسهیل نمود. پایداری، تعامل میان مجموعه‌ای از ابعاد اکولوژیکی، اقتصادی و اجتماعی است و در این مقوله بر اساس نگرش سیستمی ایفای نقش مؤثر هر یک از ابعاد پایداری می‌تواند در نهایت پایداری را به ارمغان آورد و هر کدام از این سه بعد پایداری با هم رابطه متقابل و موثری دارند.
۴	شرف الدین و چراغی کوتیانی (۱۳۹۳)	کتاب نقش فرهنگ و ساختارهای فرهنگی در تحولات جمعیتی	این محققین دریافتند که عناصر فرهنگی چون سطح سواد و تحصیلات، دین و مذهب، تغییرات هویتی و نگرشی، ایده ترجیح جنسی و ارزشمندی فرزندداری در باروری تأثیر دارند. از سوی دیگر مرگ و میر نیز به نوعی متأثر از ابعاد فرهنگی چون سطح تحصیلات، میزان اطلاعات، سطح دینداری، الگوی تربیت، سبک زندگی و خرده فرهنگ‌های قومیتی و نژادی والدین است. این پژوهش همچنین بر نقش دین و دگرگونی‌های بینشی و ارزشی در فرایند مهاجرت تأکید می‌کند.
۵	Argent & et al (۲۰۱۴)	تبیین مهاجرت داخلی و توسعه روستایی راحت در استرالیا	وی با به کارگیری یک مدل پیش‌بینی مهاجرت (مهاجرت به داخل و خارج از جوامع روستایی) در سراسر جنوب شرقی و جنوب غربی استرالیا را موردبررسی قرار می‌دهد و نشان می‌دهد که جوامع با دسترسی بالا به مراکز شهری خالص مهاجرتی بالایی دارند.
۶	ZHOU Chu-hui; LI (۲۰۱۵) Lin	شهرنشینی جمعیت روستایی و توسعه اجتماعی روستایی	وی اصطلاح شهرنشینی، اشاره به جابه جایی تدریجی جمعیت از روستا به شهر و از فعالیت‌های کشاورزی به غیرکشاورزی دارد. تحلیل شهرگرایی روستاییان در کشور چین، می‌تواند در درک منطقی دلایل تأخیر توسعه جامعه روستایی یاری رساند، پرداختند.
۷	Robinson (۲۰۰۸)	کتاب سیستم‌های پایدار روستایی که خلاصه‌ای از جلسات کمیسیون سیستم‌های پایدار	وی در این کتاب با بررسی موضوعاتی مانند مشارکت و نظارت در توسعه پایدار در برنامه محیط زیست کانادا، اقتصاد، فرهنگ و گردشگری و نقش آن در توسعه پایدار بر اساس مدارک و شواهدی از غرب ایرلند، کاربری اراضی و حفاظت از طبیعت در سایت‌های حفاظت شده انگلستان، کشاورزی و دامداری پایدار در جوامع روستایی، بررسی انگیزه و تأثیرات ترک کشاورزان از کشاورزی ارگانیک در انگلستان پرداخته است.
۸	Bohringer & et al (۲۰۰۷)	کتاب تحلیل روش‌های سنجش پایداری	این محققین به بررسی مهمترین شاخص‌های پایداری و مدل و روش‌های سنجش پایداری پرداخته است. در این تحقیق با استفاده از روش تحلیلی- تطبیقی و با استفاده از اطلاعات ۱۳۰ کشور، رابطه هر کدام از روش‌های اندازه گیری که در قالب شاخص‌های ترکیبی ارائه شدند با استفاده از ضرایب همبستگی بین هر کدام از روش‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS تبیین و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و نقاط اشتراک و تفاوت‌های آن‌ها مشخص شد.

**مهاجرت:** مهاجرت در لغتنامه جمعیت‌شناسی سازمان ملل چنین تعریف شده است: مهاجرت شکلی از تحرک جغرافیایی یا تحرک مکانی است که بین دو واحد جغرافیایی صورت می‌گیرد، این تحرک جغرافیایی تغییر اقامتگاه از مبدأ یا محل حرکت به مقصد یا محل ورود

می‌باشد (Ebrahimi, 2017: 2). حرکت جمعیت را نمی‌توان جزئی لاینفک از توسعه اقتصادی، تغییرات اجتماعی و وضعیت سیاسی جامعه دانست. به عبارت دیگر، هر حرکتی حتی در کوچکترین مقیاس خود، ناشی از شرایط اقتصادی، اجتماعی و سیاسی حاکم بر آن جامعه است (Rajabi Aliaei, 2012: 21). برای هر حرکت که منجر به مهاجرت می‌شود می‌توان عوامل مختلفی را ذکر نمود که در بین آن‌ها دو عامل اساسی «دفع کننده» و «جذب کننده» اهمیت بیشتری دارند. مایکل تودار و تصمیم به مهاجرت از روستا به شهر را تابع دو متغیر اصلی «جذب و دفع» می‌داند: ۱. تفاوت فاحش درآمد شهر و روستا (دافعه)، ۲. احتمال دستیابی به نوعی اشتغال در شهر (جاذبه) (Rezaei & Sanjabi, 2017: 109) (جدول ۲). بنابراین، شناخت نظریه‌های مطرح شده در روابط شهر و روستا می‌تواند در هدایت این روابط نقش بنیادی داشته باشد (Portaheri et al, 2014: 26). که در جدول ۳ به بررسی نظریات اقتصادی، خدماتی و رفاهی، اجتماعی و فرهنگی و عوامل کالبدی و اکولوژیکی پرداخته شده است.

جدول ۲- عوامل موثر بر مهاجرت از روستا به شهر و معیار زیر معیار

معیار	زیرمعیار
عوامل دفعه روستایی	بیکاری، درآمد پایین و عدم امنیت شغلی، عوامل طبیعی مانند زلزله، تغییرات اقلیمی، عوامل موثر در کاهش بهره‌وری بخش کشاورزی (کمبود آب، عدم ارائه تسهیلات، سنتی بودن کشت کشاورزی و ...)، عدم توجه به روستاها، زندگی سنتی روستایی و محدودیت‌های آن، کمبود امکانات زیربنایی و تاسیساتی (شبکه گاز، تلفن، مدارس، خانه بهداشت، مراکز فرهنگی، امکانات پستی و ...)
عوامل جاذبه شهری	فرصت‌های شغلی مناسب، کسب درآمد بیشتر، ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر، حضور اقوام و آشنایان در شهر، امکانات زیربنایی مناسب (حمل و نقل، مراکز فرهنگی و تفریحی، مراکز بهداشتی و درمانی)، آزادی عمل بیشتر در نوع زندگی در مقایسه با زندگی روستایی
<b>جدول ۳- علل مهاجرت و نظریات مربوط به آن</b>	
شاخص	نظریه/نظریه پرداز
اقتصادی	رد فیلد
	تودارو
اقتصادی	گراسکی
	دیدگاه وابستگی
نظریات و خدماتی و رفاهی	مدل توسعه لوتیس - فی - رانیس
	گاندرز - رودزیتز
نظریات اجتماعی و فرهنگی	کارل کاوتسکی
	لو
عوامل کالبدی و اکولوژیکی	نظریه کارکردگرایانه
عوامل کالبدی و اکولوژیکی	محققین مختلف با استفاده از منابع متعدد

**توسعه پایدار شهری:** امروزه از شهر به عنوان موتور محرک توسعه کشورها یاد می‌شود به طوری که شهر مرکز تبدیل تکنولوژیک است و هر روز تکنولوژی خلق و ابداع در مراکز شهری به کار گرفته می‌شود علاوه بر این شهر امروزی حافظ فرهنگ اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه است و حتی فرهنگ ساز نیز به شمار می‌آید (Sadeghpour, 2017: 9). بر این مبنا آخرین رهیافت در فرایند توسعه، توسعه تناوبی یا همان توسعه پایدار می‌باشد (Masoudi et al: 2019: 246). توسعه پایدار شهری به مفهوم مدیریت یکپارچه پایداری اکولوژیکی و توسعه اقتصادی - اجتماعی به منظور دستیابی به بهبود شرایط انسانی بر پهنه هستی می‌باشد که پس از پنج دهه چالش‌های نظری و عملی در زمینه توسعه پا به عرصه اندیشه و عمل در جوامع انسانی گذاشته است (Ebrahimi & Yari Hesar, ۲۰۱۶: ۲). اغلب اندیشمندان معتقدند که تصمیم‌گیری‌های توسعه پایدار بایستی در برگزیده همه سطوح فعالیت و مکانی باشد (sermak, 2007: 12). لذا برنامه‌ریزی برای دستیابی به توسعه پایدار و منظم برنامه‌ریزی ناحیه ای را با تأکید بر روابط متقابل شهر و روستا پیشنهاد می‌دهند (Masoudi et al, 2019: 247).

**فرهنگ:** واژه culture اولین بار در آلمان به کار برده شده؛ اما نه به معنای امروزی، بلکه به معنای کشت و کار و بهسازی مطرح گردید (Ahmadi, 2015: 32). در واقع فرهنگ به عنوان ویژگی منحصر به فرد هر جامعه انسانی، ریشه در تاریخ داشته و از زمان پیدایش شهر نیز همواره جزئی جدایی ناپذیر از مناسبات شهر محسوب می‌شود (Salaripour & Kardar, 2017: 7). بدین صورت که فرهنگ با زندگی شهری بالیده و راه تکاملی پیموده است. شهر واقعی، فارغ از زمان و مکان، بدون فرهنگ بی معناست. فرهنگ شهری پدیده‌ای کهن سال است که هر روز نو می‌شود (Seidbeigi et al, 2018: 291). و از سوی دیگر فرهنگ با آرزوها، خواسته‌ها و باورهای انسان‌ها در هم آمیخته و نوعی ویژگی منحصر به فرد را برای هر اجتماع انسانی شکل می‌دهد، بعد ازلی دارد (Lotfi, 2011: 48). به ویژه در دهه های اخیر متفکرین و اندیشمندان علوم اجتماعی در کشورهای مختلف با طرح و ارائه ی نظریات گوناگون، پیرامون ساختارهای فرهنگی و اجتماعی، تأثیر فرهنگ و مقولات فرهنگی بر شئون مختلف زندگی اجتماعی و اقتصادی افراد را به تصویر کشیده اند (Mardani et al, 2014: 20). بررسی‌های انسان‌شناسی و جامعه‌شناسی حاکی از آن است که عوامل مختلفی چون اختراعات، اکتشافات، نوآوری‌ها، افزایش جمعیت، تحولات اکولوژیکی، جنگ‌ها، تماس فرهنگ‌ها، همگی در تغییرات فرهنگی دخالت داشته (Portaheri et al, 2011: 117) و این تغییرات فرهنگ جامعه به صورت مستقیم و غیر مستقیم شامل موارد ذیل می‌باشد:

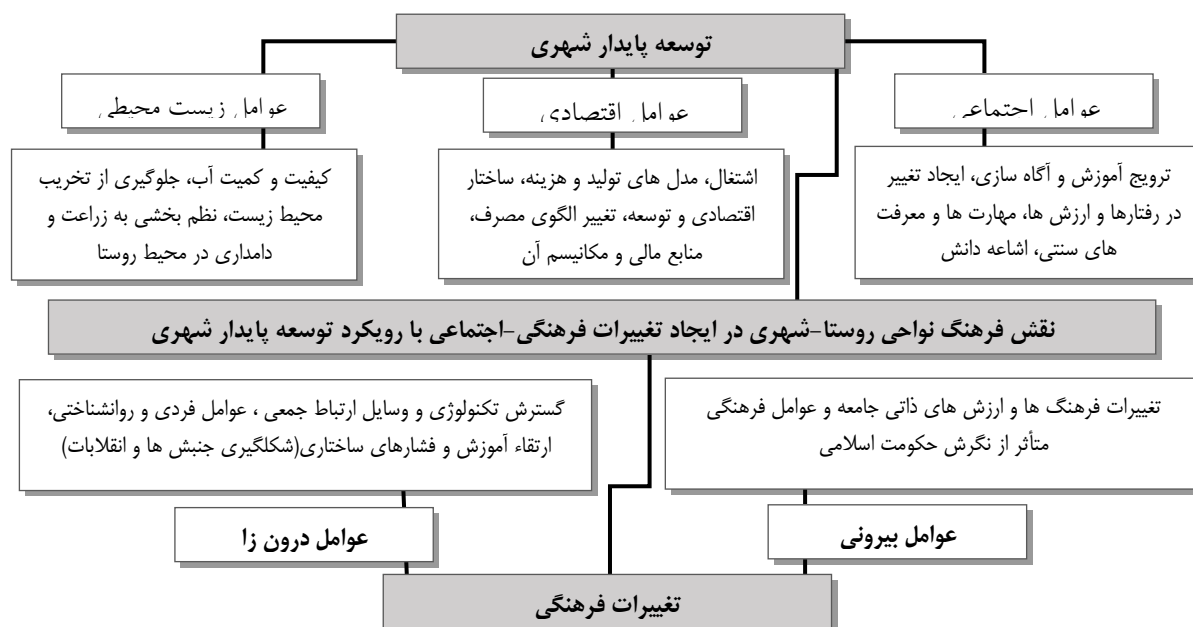
**(۱) عوامل بیرونی تغییرات فرهنگی:** اگر چه این عامل در اکثر موارد باطنی‌اند ولی در مقاطعی نیز به صورت کلی سبب تغییرات فرهنگ‌ها و ارزش‌های ذاتی جامعه و عوامل فرهنگی متأثر از نگرش حکومت اسلامی می‌گردد.

**(۲) عوامل درون‌زا تغییرات فرهنگی:** این عوامل بسیار متنوع‌اند و شامل عواملی همچون گسترش تکنولوژی و وسایل ارتباط جمعی، عوامل فردی و روانشناختی، ارتقاء آموزش و فشارهای ساختاری (شکلگیری جنبش‌ها و انقلابات) می‌باشند (Soltani Lorkani, 2011: 43-46). بر این مبنا در مراحل اولیه از مهاجرت، هم شکلی با فضای جدید با شناختی سطحی رخ می‌دهد. در مراحل بعدی و با عمق یافتن شناخت مهاجر از مقصد و افزایش تجربه، با سپری شدن زمان، همسانی با الگوها و شیوه زندگی مقصد و تصمیم‌گیری محقق می‌شود (Azarbad, 2017: 3). و در این راستا می‌توان عوامل و ویژگی‌های محیطی موثر در پیدایش تغییرات اجتماعی - فرهنگی را به قرار ذیل معرفی نمود:

**جدول ۴- عوامل و ویژگی‌های محیطی موثر در پیدایش تغییرات اجتماعی - فرهنگی**

معیار	شرح
ذات شهر	شهر و مسائل شهرها همواره جزء پیچیده‌ترین مسائل انسانی به شمار می‌رود چراکه شهر به عنوان متراکم‌ترین و شدیدترین نقاط استفاده بشر از زمین خود یک پدیده بسیار پیچیده است، که سبب تغییرات اجتماعی - فرهنگی می‌شود و توسعه پایدار آن را به خطر می‌اندازد.
عدم تجانس فرهنگی مهاجران	شهرها به دلیل هجوم مهاجرین و مردمانی با ریشه‌های فرهنگی متفاوت از انسجام فرهنگی لازم برخوردار نیستند و موجب بروز ناهماهنگی و تعارض فرهنگی می‌شوند و در واقع بزرگترین دشواری مهاجرین روستایی به شهرها تعارض فرهنگی و عدم امکان سازگاری آن‌ها با محیط جدید، همچنین ناراحتی‌های روحی ناشی از تحقیر شدن توسط شهرنشینان می‌باشد.

مأخذ: (Azami et al, 2013: 5-9)



نمودار ۱- مدل مفهومی پژوهش

## مواد و روش تحقیق:

روش تحقیق توصیفی- تحلیل است. جامعه آماری تحقیق ۱۵۰ سکونتگاه روستایی (بیش از ۱۰۰ نفر) شهرستان شیراز می باشد. جهت تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده؛ براین اساس حجم آبدی های نمونه با تقریب در برآورد پارامتر جامعه ۰,۱۵ استفاده گردید، تعداد ۳۴ آبدی تعیین گردید. سپس تعداد روستاهای نمونه در هر طبقه به کمک قاعده تسهیم به نسبت تعیین و روستاهای نمونه تحقیق به روش تصادفی انتخاب شد. همچنین در سال ۱۳۹۵ تعداد ۲۱۴۶۶ خانوار (با جمعیت ۷۴۰۹۲ نفر) در آبدی های نمونه (۳۴ آبدی) ساکن بوده اند. جهت تعیین حجم خانوارهای نمونه از فرمول کوکران با ضریب اطمینان در سطح ۹۵ درصد و تقریب در برآورد پارامتر جامعه ۰,۰۵۱ استفاده گردید؛ بر این اساس حجم خانوارهای نمونه طبق فرمول کوکران ۳۶۳ خانوار تعیین گردید (جدول ۵).

جدول ۵- تعداد خانوار، جمعیت و تعداد انواع امکانات موجود در روستاهای نمونه

نام دهستان	نام آبدی	تعداد خانوار	جمعیت	تعداد امکانات	نام دهستان	نام آبدی	تعداد خانوار	جمعیت	تعداد امکانات
بیدزرد	بیدزرد سفلی	۶۷۳	۲۳۵۴	۱۲۲	قره چمن	دشت ارژن	۶۹۳	۲۳۴۰	۱۱۴
	تفهبان	۱۷۱۳	۶۱۷۰	۱۲۵		حاجی آباد	۱۱۸	۳۹۸	۱۵۶
داریان	دودج	۳۷۴	۱۱۴۳	۱۲۹		حسین آباد	۲۰۶	۷۹۸	۱۴۲
	تربرجفیری	۵۵۹	۱۷۹۵	۱۳۶		دهنو قلندری	۳۴۵	۱۱۶۵	۱۳۱
دراک	کلستان	۴۴۶	۱۶۷۳	۱۴۰	خیرآباد	۴۲۶	۱۵۸۹	۱۴۵	
	قلات	۱۱۵۷	۳۹۵۳	۱۲۰	ریچی	۸۲	۲۷۲	۱۳۸	
سیاخ دارنگون	دره	۱۰۰	۳۳۴	۱۳۵	چشمه بردی	۱۰۳	۳۶۶	۱۵۱	
	اسلام آباد	۱۵۲	۴۸۵	۱۴۵	شکفت	۱۳۰	۴۴۶	۱۴۵	
	قلعه چوبی	۲۹۸	۸۱۰	۱۴۹	بگدانه	۲۰۰	۷۰۳	۱۳۸	
	شهرک غدیر	۴۴۰	۱۶۲۱	۱۵۵	رمغان	۲۲۹	۷۶۴	۱۳۶	
	کدنج	۶۰۷	۲۱۱۶	۱۱۲	حسین آباد	۱۱۱	۳۶۵	۱۴۵	
قره باغ	برمشور علیا	۳۰۵	۱۰۵۰	۱۴۸	قربان لک	۲۰۵	۷۰۵	۱۴۸	
	گچی	۷۴۳	۲۵۴۵	۱۳۶	شول	۶۵۷	۲۴۳۸	۱۳۷	

۱۲۱	۱۱۷۲	۳۶۰	بندامیر	رحمت آباد	۱۲۷	۵۶۸۹	۱۶۱۵	کرونی	کفترک
۱۳۸	۶۹۸	۲۱۷	مهریان		۱۲۲	۸۷۳۴	۲۵۲۴	سلطان آباد	
۱۲۱	۳۴۰۲	۱۰۲۰	رحمت آباد		۱۳۴	۱۰۲۸۰	۲۹۲۰	شاپورجان	
-	۷۴۰۹۲	۲۱۴۶۶	مجموع		۱۳۰	۲۵۲۶	۷۶۲	کفترک	
					۱۵۹	۳۳۰۳	۹۷۶	مه فیروزان	

منبع: محاسبه و استخراج براساس: اطلاعات سرشماری سال ۱۳۹۵ مرکز آمار ایران و شناسنامه آبادی‌های استان فارس

برای ارزیابی عوامل تغییرات فرهنگی و توسعه پایدار شهری، ۱۸ شاخص (ترویج آموزش و آگاه‌سازی ایجاد تغییر در رفتارها و ارزش‌ها، مهارت‌ها و معرفت‌های سنتی، اشاعه دانش / اشتغال، مدل‌های تولید و هزینه، ساختار اقتصادی و توسعه، تغییر الگوی مصرف، منابع مالی و مکانیسم آن / کیفیت و کمیت آب، جلوگیری از تخریب محیط زیست، نظم بخشی به زراعت و دامداری در محیط روستا / گسترش تکنولوژی و وسایل ارتباط جمعی، عوامل فردی و روانشناختی، ارتقاء آموزش و فشارهای ساختاری (شکل‌گیری جنبش‌ها و انقلابات)، تغییرات فرهنگ‌ها و ارزش‌های ذاتی جامعه و عوامل فرهنگی متأثر از نگرش حکومت اسلامی) انتخاب و در ۴ گروه تغییرات عوامل فرهنگی، بعد اجتماعی-فرهنگی، بعد اقتصادی و بعد زیست محیطی طبقه‌بندی شدند.

**تحلیل عاملی:** تحلیل عاملی از مقوله تحلیل‌های چند متغیره است که بین مجموعه‌ای از متغیرهای به ظاهر مرتبط رابطه خاصی تحت یک مدل فرضی برقرار می‌کند. همچنین تحلیل عاملی زمینه را برای استفاده از مدل تحلیل خوشه‌ای فراهم می‌سازد و مشخص می‌کند که در گروه بندی مناطق روستایی مورد نظر کدام مناطق روستایی اولویت اول برخوردار است و کدام مناطق روستایی استان در سطح نازلتری از سطح برخوردار قرار دارند. بدین گونه با شناخت توانمندی‌ها و ضعف‌های مناطق روستایی و با برنامه‌ریزی هرچه بیشتر و بهتر، سطح توسعه مناطق روستایی شهرستان‌های استان را افزایش و مهاجرت‌های مناطق روستایی را به مناطق شهری کاهش خواهیم. تحلیل عاملی شامل ۵ مرحله زیر است:

- ۱) تشکیل ماتریس داده‌ها؛
- ۲) محاسبه ماتریس همبستگی؛
- ۳) استخراج عامل‌ها؛
- ۴) دوران عامل‌ها؛
- ۵) نامگذاری عامل‌ها (Gary & Kinner, 2005)

(140)

**کاربرد تحلیل عاملی در ارزیابی فضایی- مکانی مناطق روستا-شهری شهر شیراز:** در دستیابی به اهداف پژوهش، در این قسمت شاخص‌های مورد مطالعه مناطق روستا-شهری مورد مطالعه با تکنیک تحلیل عاملی ارزیابی می‌شود.

**تشکیل ماتریس داده‌ها:** متغیرهای یادشده شامل: متغیرهای اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی در ستون‌های ماتریس و مناطق روستا-شهری شهر شیراز در سطرها قرار داده می‌شوند.

**عامل سازی:** چون شاخص‌ها و متغیرهایی که دارای ارتباط درونی می‌باشند، ترجیح می‌دهند که با یکدیگر حول یک محور یا عامل تجمیع شوند، بنابراین، عامل‌ها از طریق تجمیع و میزان ارتباط مثبت و منفی ساخته می‌شوند. همچنین عامل‌هایی که دارای مقدار ویژه کمتر از یک هستند، چون باعث تعیین واریانس نمی‌شوند، از تحلیل خارج می‌شوند.

**محاسبه ماتریس همبستگی:** محاسبه بین انجام و کارایی هر آزمون و آزمون دیگر در همان گروه را می‌توان در یک آرایه مستطیلی (ماتریس) به نام همبستگی یا ماتریس R مرتب نمود. ماتریس نقطه شروعی است برای انواع روال‌های آماری که یکی از آن‌ها تجزیه و تحلیل عاملی می‌باشد و تشخیص ابعاد تأثیرگذار بر روی عملکردهای مختلف را هموار می‌کند.

**استخراج عوامل:** در این قسمت همبستگی بین شاخص‌ها (متغیرها) و عامل‌ها بررسی و با استفاده از ماتریس همبستگی، عامل‌های اصلی استخراج می‌شود. لذا ماتریس همبستگی محاسبه و نسبت به استخراج عوامل اقدام می‌گردد. برای ایجاد رابطه منطقی و مناسب بین شاخص‌ها (متغیرها) و عوامل، شاخص‌هایی که مورد استفاده قرار می‌گیرند با ضریب همبستگی بالای ۵٪ می‌باشد. نتیجه حاصل در این پژوهش ۱۸ شاخص مربوط به ۴ عامل بوده است که مجموعاً ۷۴٪ درصد از واریانس را می‌پوشاند و نشانگر رضایت‌بخش بودن تحلیل عاملی و متغیرهای مورد مطالعه است. قبل از انجام تحلیل عاملی برای بررسی کفایت نمونه‌گیری از آزمون KMO و برای اطمینان از اینکه ماتریس همبستگی که پایه تحلیل عاملی قرار می‌گیرد، در جامعه برابر صفر نیست از آزمون کرویوت بارتلت استفاده شد. نتایج این دو آزمون در جدول ۶ ارائه شده است.

جدول ۶: نتایج آزمون KMO و کرویوت بارتلت

۰/۷۵۹		آزمون KMO مقیاس کفایت نمونه
۸۰۲/۲۴	مجذور خی دو	آزمون کروییت بارتلت
۲۹۸	درجه آزادی	
۰/۰۰۰	سطح معنی داری	

در آزمون KMO مقدار آن همواره بین ۰ و ۱ در توسان است و هر چه قدر ید یک نزدیک تر باشد نشان دهنده کفایت نمونه گیری است و حداقل مقدار قابل قبول ۰/۶۰ است در صورتی که KMO کمتر از 0/50 باشد داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب خواهد بود و اگر مقدار آن بین ۰/۵۰ تا ۰/۶۹ باشد داده‌ها متوسط بوده و اگر مقدار این شاخص، بزرگتر از ۰/۷۰ باشد همبستگی‌های موجود در بین داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب خواهد بود. همچنین در آزمون کروییت بارتلت حداقل سطح قابل قبول ۰/۰۵ می‌باشد همچنان که نتایج جدول ۶ نشان می‌دهد نمونه گیری از کفایت لازم برخوردار است و داده‌ها از توانایی عاملی شدن خوبی برخوردار هستند. بنابراین می‌توان سایر شاخص‌های تحلیل عاملی را انجام داد.

**چرخش یا دوران ماتریس:** تفسیر متغیرهای بارعاملی بدون چرخش آسان نیست و بنابراین عامل‌ها چرخانده می‌شوند تا قابلیت تفسیر آن‌ها افزایش یابد. در دوران ماتریس، عامل‌ها (فاکتورها) متناوباً حول نقطه ای ثابت چرخانده می‌شوند تا شاخص‌ها (متغیرها) را در برگیرند که این روش «ماتریس عامل دوران یافته» خوانده می‌شود. در این پژوهش هشت عامل مقادیر ویژه بالاتر از یک داشتند و روی هم ۰/۷۳ درصد از واریانس کل پرسشنامه را تبیین می‌کنند، اما سهم عوامل اول و دوم نسبت به بقیه عامل‌ها چشمگیرتر است و ۳۶/۰۴ درصد واریانس را تبیین می‌کنند بنابراین در مرحله بعد برای استخراج عامل‌هایی که با معنا بوده و به احتمال زیاد زیربنای آزمون را تشکیل می‌دهد عمل پردازش فقط برای استخراج هست عامل ادامه داده شد. برای تعیین اینکه هر متغیر (شاخص فرعی) بر روی کدام عنصر(عامل) نشسته است فقط شاخص‌هایی انتخاب شد که حداقل بار عاملی آن بر روی آن عنصر ۰/۵۰ باشد و بار عاملی بالایی بر روی عامل‌های دیگر نداشته باشد. از ۱۸ شاخصی که در مرحله اول شناسایی شدند، در تحلیل عاملی تنها ۱۲ شاخص بار عاملی بر روی چهار عامل داشتند که در جدول ۷ نشان داده شده است.

جدول ۷- نتایج تحلیل عاملی اکتشافی

ردیف	شاخص‌ها	عامل‌ها			
		۱	۲	۳	۴
۱	ترویج آموزش و آگاه سازی	۰/۵۹۹			
۲	ایجاد تغییر در رفتارها و ارزش‌ها	۰/۸۲۲			
۳	مهارت‌ها و معرفت‌های سنتی	۰/۷۳۱			
۴	مدل‌های تولید و هزینه		۰/۶۱۱		
۵	ساختار اقتصادی و توسعه		۰/۷۴۹		
۶	تغییر الگوی مصرف		۰/۷۳۸		
۷	کیفیت و کمیت آب			۰/۷۲۱	
۸	نظم بخشی به زراعت و دامداری در محیط روستا			۰/۵۸۷	
۹	عوامل فرهنگی متأثر از نگرش حکومت اسلامی				۰/۶۶۵
۱۰	گسترش تکنولوژی و وسایل ارتباط جمعی				۰/۶۳۵
۱۱	عوامل فردی و روانشناختی				۰/۷۲۱
۱۲	ارتقاء آموزش				۰/۵۴۹
	مجموع	۲/۱۵۲	۲/۰۹۸	۱/۳۰۸	۲/۵۷

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۹.

**نامگذاری عامل‌ها:** با توجه به محتوا و ماهیت شاخص‌های مورد مطالعه در هر عامل، آن عوامل نامگذاری می‌شوند در این پژوهش نیز این عوامل نامگذاری شده‌اند.

جدول ۸- ضریب آلفای کرونباخ برای شاخص‌های تایید شده در تحلیل عاملی

عوامل	ضریب آلفای کرونباخ
بعد اجتماعی- فرهنگی	۰/۸۹۷
بعد اقتصادی	۰/۹۲۵



۰/۸۴۴	بعد زیست محیطی
۰/۸۹۸	آهنگ تغییرات عوامل فرهنگی

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۹.

با توجه به نتایج بدست آمده در جدول ۹ در بین ۴ عامل مطرح شده به ترتیب عامل آهنگ تغییرات عوامل فرهنگی بیشترین و عامل زیست محیطی کمترین تفاوت بین میانگین عملکرد از میانگین اهمیت رابه خود اختصاص دادند و همچنین در بین شاخص های عامل اقتصادی، شاخص ساختار اقتصادی و توسعه بیشترین و مدل های تولید و هزینه کمترین تفاوت بین میانگین عملکرد از میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. و در بین شاخص های عامل اجتماعی-فرهنگی ایجاد تغییر در رفتارها و ارزش ها بیشترین و مهارت ها و معرفت های سنتی کمترین تفاوت بین میانگین عملکرد از میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است.

**جدول ۹- میانگین اهمیت و عملکرد و شکافت شاخص های توسعه پایدار شهری**

عوامل	ردیف	شاخص	چارک	P-I	م.عملکرد	م.اهمیت
عامل اجتماعی- فرهنگی	۱	ترویج آموزش و آگاه سازی	Q1	- ۱/۲	۲/۷	۳/۹
	۲	ایجاد تغییر در رفتارها و ارزش ها	Q1	- ۰/۴	۳/۲	۳/۶
	۳	مهارت ها و معرفت های سنتی	Q1	- ۱/۶	۲/۵	۴/۱
وضعیت عامل اجتماعی-فرهنگی						
عامل اقتصادی	۴	مدل های تولید و هزینه	Q1	- ۲	۲/۲	۴/۲
	۵	ساختار اقتصادی و توسعه	Q1	- ۱/۱	۲/۹	۴
	۶	تغییر الگوی مصرف	Q1	- ۱/۵	۲/۴	۳/۹
وضعیت عامل اقتصادی						
عامل زیست محیطی	۷	کیفیت و کمیت آب	Q1	- ۱/۲	۲/۹	۴/۱
	۸	نظم بخشی به زراعت و دامداری در محیط روستا	Q1	- ۱/۳	۲/۵	۴/۸
وضعیت عامل زیست محیطی						
عامل آهنگ تغییرات عوامل فرهنگی	۹	عوامل فرهنگی متأثر از نگرش حکومت اسلامی	Q1	- ۱/۲	۲/۶	۳/۸
	۱۰	گسترش تکنولوژی و وسایل ارتباط جمعی	Q1	- ۰/۵	۳/۲	۳/۷
	۱۱	عوامل فردی و روانشناختی	Q1	- ۲	۲/۵	۴/۵
	۱۲	ارتقاء آموزش	Q1	- ۱/۶	۲/۵	۴/۲
وضعیت آهنگ تغییرات عوامل فرهنگی						
			Q1	- ۱/۲۶	۲/۸	۳/۷۵

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۹.

با توجه به موقعیت قرارگیری هر یک از عوامل در چارک های ماتریس اهمیت و عملکرد بیانگر این است که کلیه عوامل در چارک یک قرار دارند. در نهایت با استفاده از آزمون T زوجی تفاوت معنی داری مشاهده شده بین عوامل توسعه پایدار شهری و کاهش مهاجرت های روستا-شهری و کاهش آهنگ تغییرات فرهنگی جامعه آزمون شده و نتایج آن به شرح جدول ۱۰ ارائه شده است.

**جدول ۱۰- نتایج آزمون فرضیه با استفاده از آزمون T زوجی**

عوامل	ردیف	متغیر	T	معنی داری (sig)	نتیجه آزمون
عامل اجتماعی- فرهنگی	۱	ترویج آموزش و آگاه سازی	۱۲/۰۲۵	۰/۰۰۲	H <sub>1</sub> : μ <sub>1</sub> ≠μ <sub>2</sub>
	۲	ایجاد تغییر در رفتارها و ارزش ها	۴۳/۰۳۴	۰/۰۰۰	H <sub>1</sub> : μ <sub>1</sub> ≠μ <sub>2</sub>
	۳	مهارت ها و معرفت های سنتی	۱۲/۴۵۱	۰/۰۰۳	H <sub>1</sub> : μ <sub>1</sub> ≠μ <sub>2</sub>
عامل اجتماعی-فرهنگی					
عامل اقتصادی	۴	مدل های تولید و هزینه	۶۲/۵۶۳	۰/۰۰۱	H <sub>1</sub> : μ <sub>1</sub> ≠μ <sub>2</sub>
	۵	ساختار اقتصادی و توسعه	۲۴/۶۶۸	۰/۰۰۲	H <sub>1</sub> : μ <sub>1</sub> ≠μ <sub>2</sub>
	۶	تغییر الگوی مصرف	۲۱/۷۶۷	۰/۰۰۰	H <sub>1</sub> : μ <sub>1</sub> ≠μ <sub>2</sub>
عامل اقتصادی					
عامل زیست محیطی	۷	کیفیت و کمیت آب	۲۵/۱۸۰	۰/۰۰۴	H <sub>1</sub> : μ <sub>1</sub> ≠μ <sub>2</sub>
	۸	نظم بخشی به زراعت و دامداری در محیط روستا	۲۵/۰۱۲	۰/۰۰۹	H <sub>1</sub> : μ <sub>1</sub> ≠μ <sub>2</sub>
عامل زیست محیطی					
عامل آهنگ تغییرات عوامل فرهنگی	۹	عوامل فرهنگی متأثر از نگرش حکومت اسلامی	۵۲/۴۱۶	۰/۰۰۷	H <sub>1</sub> : μ <sub>1</sub> ≠μ <sub>2</sub>
	۱۰	گسترش تکنولوژی و وسایل ارتباط جمعی	۱۸/۵۱۹	۰/۰۰۰	H <sub>1</sub> : μ <sub>1</sub> ≠μ <sub>2</sub>

H1: $\mu_1 \neq \mu_2$	۰/۰۰۱	۵۷/۲۱۵	عوامل فردی و روانشناختی	۱۱
H1: $\mu_1 \neq \mu_2$	۰/۰۰۰	۳۲/۸۱۵	ارتقاء آموزش	۱۲
H1: $\mu_1 \neq \mu_2$	۰/۰۰۰	۵۴/۱۵۴	عامل آهنگ تغییرات عوامل فرهنگی	

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۹.

در این گام با استفاده از آزمون T زوجی معنی داری تفاوت مشاهده شده بین عوامل توسعه پایدار شهری و کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری و کاهش آهنگ تغییرات فرهنگی جامعه آزمون می‌شود. برای اجرای این آزمون در ابتدا چگونگی پیروی متغیرها از توزیع نرمال با استفاده از آزمون کولموگوروف و فاسمیرنوف بررسی شد. نتایج آزمون کولموگوروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که سطح معنی داری آزمون بالاتر از ۰/۰۵ می‌باشد بنابراین فرض نرمال بودن داده‌ها مورد تأیید قرار می‌گیرد. با توجه به نتایج آزمون T زوجی معنی داری تفاوت بین عوامل توسعه پایدار شهری و بهبود عوامل فرهنگی و کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری همه شاخص‌ها تأیید شد و همه شاخص‌ها دارای تفاوت معنی داری بین عوامل توسعه پایدار شهری و کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری و کاهش آهنگ تغییرات فرهنگی جامعه می‌باشند. به عبارت دیگر می‌توان چنین بیان نمود که هر یک زیر شاخص‌های عوامل توسعه پایدار شهری به صورت جداگانه تأثیرگذار بر و کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری و کاهش آهنگ تغییرات فرهنگی جامعه می‌باشد که این خود به معنی ارتباط مستقیم و معنی دار این عوامل با یکدیگر می‌باشد.

### نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها:

فرهنگ بعنوان یک عنصر با ارزش در فرایند توسعه مورد توجه می‌باشد و در تعامل شهر و روستا دچار تغییرات شدیدی می‌شود. بر اساس فرایند جهانی شدن فرهنگ، امروزه کوشش‌های فراوانی صورت می‌گیرد تا فضای شهری و روستایی بطرف یکپارچگی حرکت کنند. لذا بررسی روابط فرهنگی روستا و توسعه پایدار شهری در روابط روستا-شهری جریان‌های مهاجرتی مشخص می‌کند که این روابط دارای همبستگی متقابل بوده است. چرا که وجود هر معیار به تنهایی نمی‌تواند شرط لازم و کافی برای تحقق رابطه باشد و نیاز به استفاده از ارتباطی معنادار است که موجب بهبود بازآفرینی فرهنگی روستا از طریق توسعه پایدار شهری می‌شود. در نهایت در این مقاله با بررسی فرضیه‌های بیان شده نتایج ذیل حاصل گردیده است که عبارتند از:

قبل از انجام تحلیل عاملی برای بررسی کفایت نمونه گیری از آزمون KMO و برای اطمینان از اینکه ماتریس همبستگی که پایه تحلیل عاملی قرار می‌گیرد، در جامعه برابر صفر نیست از آزمون کرویت بارتلت استفاده شد. و نتایج نشان داد ۱۸ شاخص مربوط به ۴ عامل بوده است که مجموعاً ۰/۷۴ درصد از واریانس را می‌پوشاند و همچنین در آزمون کرویت بارتلت حداقل سطح قابل قبول ۰/۰۵ می‌باشد که نتایج آزمون برابر ۰/۰۰۰ می‌باشد که نشان دهنده کفایت نمونه گیری می‌باشد فلذا همبستگی‌های موجود در بین داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب می‌باشد. ضریب آلفای کرونباخ برای شاخص‌های تأیید شده در تحلیل عاملی شامل عوامل اجتماعی- فرهنگی ۰/۸۹۷، عوامل اقتصادی ۰/۹۲۵، عوامل زیست محیطی ۰/۸۴۴ و عوامل آهنگ تغییرات عوامل فرهنگی ۰/۸۹۸ می‌باشد و در مرحله بعد به ترتیب عامل آهنگ تغییرات عوامل فرهنگی بیشترین و عامل زیست محیطی کمترین تفاوت بین میانگین عملکرد از میانگین اهمیت رابه خود اختصاص دادند و همچنین در بین شاخص‌های عامل اقتصادی، شاخص ساختار اقتصادی و توسعه بیشترین و مدل‌های تولید و هزینه کمترین تفاوت بین میانگین عملکرد از میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. و در بین شاخص‌های عامل اجتماعی- فرهنگی ایجاد تغییر در رفتارها و ارزش‌ها بیشترین و مهارت‌ها و معرفت‌های سنتی کمترین تفاوت بین میانگین عملکرد از میانگین اهمیت را به خود اختصاص داده است. در نهایت با استفاده از آزمون T زوجی معنی داری تفاوت مشاهده شده بین عوامل توسعه پایدار شهری و کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری و کاهش آهنگ تغییرات فرهنگی آزمون شده توسط آزمون کولموگوروف - اسمیرنوف نشان می‌دهد که سطح معنی داری آزمون بالاتر از ۰/۰۵ می‌باشد بنابراین فرض نرمال بودن داده‌ها مورد تأیید قرار می‌گیرد. با توجه به نتایج آزمون T زوجی معنی داری تفاوت بین عوامل توسعه پایدار شهری و کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری و کاهش آهنگ تغییرات فرهنگی جامعه همه شاخص‌ها تأیید شد و همه شاخص‌ها دارای تفاوت معنی داری بین عوامل توسعه پایدار شهری و کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری و کاهش آهنگ تغییرات فرهنگی می‌باشند. به عبارت دیگر می‌توان چنین بیان نمود که هر یک زیر شاخص‌های عوامل توسعه پایدار شهری به صورت جداگانه تأثیرگذار بر کاهش مهاجرت‌های روستا-شهری و کاهش آهنگ تغییرات فرهنگی جامعه می‌باشد که این خود به معنی ارتباط مستقیم و معنی دار این عوامل با یکدیگر می‌باشد. بر این اساس برخی از پیشنهادات ارائه شده در راستای بررسی نقش فرهنگ نواحی روستا-شهری در ایجاد تغییرات فرهنگی- اجتماعی با رویکرد توسعه پایدار شهری را می‌توان به قرار زیر برشمرد:

راهکار و پیشنهادات	روستاها	معیار	
بهبود الگوی ساخت و ساز در راستای ارتقاء کیفیت زندگی ایجاد و تقویت راه‌های ارتباطی روستایی-شهری تهیه الگوهای آموزشی و پذیرش الگوهای نوآورانه در مناطق روستا-شهری تقویت و ترغیب فرهنگی شهروندان در راستای افزایش اعتماد جوامع شهری-روستایی	- روستاهای اسلام آباد، مه - فیروزان، حاجی آباد، چشمه - بردی و شکفت	- اجتماعی - فرهنگی	بررسی نقش فرهنگ نواحی روستا-
افزایش سرمایه گذاری‌های فیزیکی، انسانی متناسب با الگوی فرهنگ زندگی روستایی-شهری حمایت دولت در ساختار اقتصادی و توسعه مناطق روستا-شهری انتخاب مدل‌های تولید و هزینه مناسب از قبیل، افزایش گردشگری	- روستاهای کلستان، شهرک - غدیر، برم‌شور علیا و خیرآباد، سلطان آباد، قلات	اقتصادی	شهری در ایجاد تغییرات فرهنگی - اجتماعی با
بهبود کیفیت و کمیت آب با توجه به پتانسیل‌های زیست محیطی (زمین‌های کشاورزی و باغشهرهای موجود) این مناطق اصلاح الگوی کشت متناسب با مزیت‌هایی نسبی مناطق اجرای برنامه‌های اصلاح زمین و مناسب و منطبق بر توانایی‌های آب و خاک	- روستاهای بیدزرد سفلی، دودج، تبرجعفری، کدنج، گچی، کرونی، حسن آباد، رمغان، حسین آباد، قربان لک و شول	زیست محیطی	رویکرد توسعه پایدار شهری
ایجاد تحول از طریق آموزش و ترویج و ایجاد تحول در آموزش فنی و حرفه‌ای اجرای برنامه‌های فرهنگی از قبیل مستندهای بوم گردی برای پاسداشت و بازتولید فرهنگی هویت بومی - محلی مناطق روستا-شهری آگاهی بخشی از طریق رسانه‌های جمعی (تلوزیون، روزنامه و ...) در مورد تغییر دادن عقاید و رفتارهای مصرف زدگی و تقلید گونه به سمت خلاقیت و پرورش استعدادها آموزش مشارکت همه جانبه به شهروندان روستا-شهری	- تفهیان، دره، شاپورجان، کفتک، دشت ارژن، دهنو قلندری، ریچی، بگدانه، بندامیر، مهربان، رحمت آباد	آهنگ تغییرات فرهنگی جامعه	

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۹.

## Reference:

- Ahmadi, Shadi, ۲۰۱۵, The role of cultural factors affecting the endogenous development of the village Case study of Upper Dezbad village, Master Thesis in Regional Development Planning, Allameh Tabatabai University, Faculty of Social Sciences. (in persian)
- Azani, M, Bostani, S, 2013, Analysis of Factors Affecting Rural- Urban Migration Case(City of Mamasani), GEOGRAPHIC SPACE, 13 (41), 93-111 (in persian)
- Azami, H, Razavinejad, S.M, Radfar, M, Jaghori, J, 2013, Migration, Security and Sustainable Development in Cities, Fifth Conference on Urban Planning and Management, ۱۵-۱. (in persian)
- Asheri, E.A, 2004, A Survey on The Effects Developmental Activities of West Azarbaijan Jihad-E-Sazandeggi Organization on The Stability of Rural Population of Uromia (Villages Over 100 Households During The 1355-75), GEOGRAPHICAL RESEARCH, 19(1), 118-134. (in persian)
- Akbarpour, M, Seyed Hassan Motiee Langroudi, Mohammad Reza Rezvani, Seyed Morteza Nourbakhsh, ۲۰۱۴, Explaining the appropriate strategy for population retention in rural settlements Case study: Hashtrood County, Rural Research, 5(4), ۹۱۰-۸۹۳. (in persian).
- Azarbad, N, ۲۰۱۷, Cultural Elements of Immigrants in Iranian Cities, International Conference on Urban Planning and Management, Mashhad, ۱۷-۱. (in persian)
- Bohringer, C. P. and Jochem, E. P. 2007. Measuring the immeasurable: A Survey of Sustainability Indices, Ecological Economics 63: 1- 8. [www.Sciencedirect.com](http://www.Sciencedirect.com).
- Cox, Wendell, Ziv Jean- Claude. 2005. Dimensions of Sustainability, Conservatoire National des Arts et Métiers, Paris, 3rd International SIIV Conference Bari, Italy, September -۲۲, ۲۴p. ۱۳۲ : ۳۵۶-۳۴۳-۱۳۲ development". European Journal of Operational Research. ۳۵۶-۳۴۳-۱۳۲

9. Ebrahimi, Kh and Yari Hesar, A, ۲۰۱۶, Study of Sustainable Rural Tourism Development (Explaining Concepts, Needs and Challenges), International Conference on Natural Resources, Agricultural Engineering, Environment and Rural Development, Tehran, Shabak Knowledge Management Institute. (in persian)
10. Ebrahimi, M, ۲۰۱۷, A Study of the Relationship between Migration from Rural to Urban and Rural Development, Third National Conference on Applied Research in Management, Economics and Accounting, Iran, Qom, Soroush Hekmat Mortazavi Center for Islamic Studies and Research. (in persian)
11. Firooznia, Gh, ۲۰۱۷, Factors Affecting the Sustainability of Adult Population in Rural Cases Case Study: Villages of Sulghan Suburbs of Tehran, Journal of Spatial Planning, 7(25), ۷۱-۵۵ (in persian)
12. Gary, C, Kinner, P, Translator: Akbar Fotouhi Ardakani, (2005), SPSS 10 textbook, Asal Publishing. (in persian)
13. Ghanimat, E, Pak Tinat, E, and Ghanimat, B, (Spring 2016), The need to pay attention to the sustainable development of villages and cities in Iran, 9th Congress of Pioneers of Progress, Tehran, the center of the Iranian Islamic model of progress. (in persian).
14. Ghasempour, L, Zabrdast, E, (2019), Analysis of effective components in strengthening rural-urban links based on the regional network approach in F'ANP and AHP models Sequential 33, pp. 125-135. (in persian)
15. Ghasemi, M, (2016), Explaining the relationship between population and sustainable rural development. Case study: Mashhad, Journal of Space Geography, sixth year, serial number twenty-one, pp. 27-43. (in persian).
16. Ismaili, Ali Akbar and Bigdeli Rad, Vahid, 2017, A Study of Factors Affecting Migration from Rural to Urban in Takestan County, Fourth National Conference on Architecture and Urban Planning "Sustainability and Resilience from Ideal to Reality", Qazvin, ۱۲-۱ (in persian)
17. Jomehpour, M, (2016), The relationship between government and rural society in the period of modernity, Critique of development policies in relation to rural society, Social Sciences Quarterly, ( 26 ) 7, pp. 37-69. (in persian)
18. Lotfi, S, ۲۰۱۱, Urban Reconstruction of Farhang Mabna: A Reflection on Cultural Contexts and the Action of Recreation, Journal of Fine Arts - Architecture and Urbanism, 45, 47-60. (in persian)
19. Mardani, P, Bahreini Boroujeni, M, Kazemi, M.A, Sepehri Boroujeni, K, (2014), The relationship between the consumption of cultural goods and the sense of social security studied by students in Chaharmahal and Bakhtiari province, Chaharmahal and Bakhtiari, (2) 8, pp. 19-48. (in persian)
20. Maleki, Z, Molaei Hashjin, N and Basit Ghorashi Mina Abad, M, (2019), The role of reverse migration in economic, social and cultural developments in coastal villages of Rasht, Geography (Regional Planning), ( 9 ) 4, pp. 587 -612. (in persian)
21. Masoudi, M.B, Moammari, E, Moammari, F, ۲۰۱۹, Spatial distribution of sustainable urban-rural development indicators with emphasis on educational indicators in Golestan province, Journal of Spatial Planning, 9(34), ۲۴۵-۲۶۰ (in persian)
22. Motiei Langroudi, H, Rezvani, M.R, Nourbakhsh, M.R, Akbarpour Sarakanrood, M. ۲۰۱۳. Explaining the Appropriate Strategy on Population Sustainability in Rural Settlements (Case Study of Seluk County, Hashtrud County), Housing and Rural Environment: Summer ۲۰۱۳, 32(142), ۸۳-۹۶ (in persian)
23. Mohammadi Joo, M and Ahmadi, H, ۲۰۱۳, Rereading the Rural-Urban Approach in Achieving a Sustainable Community and Coping with Suburbs, National Conference on Humanistic Architecture and Urbanism, Qazvin, ۱۳-۱. (in persian)
24. Movahedi, R, Samian, M, ۲۰۱۸, A Study of Factors Affecting Rural Migration in Sardasht, Human Settlement Planning Studies (Geographical Perspective), 13(1), ۱۷۷-۱۶۳. (in persian)
25. Naghavi, M.R, Paydar, A and Mahmoudi, S, (2012), The role of modernity in cultural change in rural areas using the model of similarity to the ideal solution (TOPSIS) Case study:

- Behshahr Martyrs, Humanities-Planning and Space Planning, ( 16) 4, pp. 105-127. (in persian).
26. Nikbakht, M, 2010, Cultural Effects on Rural Housing Pattern Case Study: Villages in the Central Part of Qazvin County, M.Sc. Thesis in Geography and Rural Planning, Tarbiat Modares University. (in persian).
  27. Pacione, M. (2011): Introduction: urban growth patterns – trends and policy issues. H.Geyer, In International Handbook of Urban Policy: Issues in the Developing World).Vol. 3, pp. 3-36) Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
  28. Portaheri et al., Mehdi, ۲۰۱۴, Strategies and policies for physical development of rural settlements (with emphasis on global experiences), Islamic Revolution Housing Foundation Publications, Second Edition. (in persian).
  29. Pourtaheri, M, Rokanuddin Eftekhari, A, Nikbakht, M, 2011, The effects of cultural change on the rural housing pattern in the case of villages in the central part of Qazvin, Quarterly Journal of Geographical Space, 11(35), 115-134. (in persian).
  30. Rajabi Aliaei, A.A, ۲۰۱۲, The Impact of Migration on Demographic Changes in Natanz County, Faculty of Psychology and Social Sciences, Department of Sociology, Master Thesis: Demography, Islamic Azad University, Central Tehran Branch. (in persian)
  31. Rezaei, A, Sanjabi, A, ۲۰۱۷, A Study of the Relationship between Migration and Social Injuries, Lorestan Law Enforcement Science Quarterly, 5(2), ۱۳۰-۱۰۴ (in persian)
  32. Rostamalizadeh, V, Ghasemi Ardehaei, A, Rostami, N, 2013, Factors Affecting the Sustainability of Rural Youth Case Study: Ahar County, Rural Research, , 4(3), 505-534. (in persian)
  33. Robert, J. Patrick, 2008, Designing Rural Residential Areas with Public Transit in Mind: Developing Indicators for Sustainable Transportation, p458.
  34. Salaripour, A.A and Kardar, E, (2017), A Study of the Role of Culture in Urban Reconstruction of Culture-Based, National Conference on New Research in Architecture with Human-Environment Interaction Approach, Rasht, pp. 1-15. (in persian)
  35. Sadeghpour, S, ۲۰۱۷, Organizing the worn-out texture of Saghri makers in Rasht with a sustainable development approach, National Conference on Research and Development in Civil Engineering, Architecture and Modern Urban Planning, Tehran, Research Institute of Culture and Arts. (in persian)
  36. Seidbeigi, S, Sarvar, R and Faraji Rad, A, ۲۰۱۸, The role of urban management in the development of urban culture and urbanization Case study of Ilam city, Quarterly Journal of New Attitude in Human Geography, 10(3), ۳۰۴-۲۸۷ (in persian)
  37. Sermak, Agnieszku Brzosko, 2007. Theoretical Deliberations on Frontier location of Cities, Bulletin of Geography (Socio-Economic Sires), 7: 73-869.
  38. Sharafuddin, S.H and Cheraghi Koutiani, I, (2014), The role of culture and cultural structures in demographic changes, socio-cultural knowledge, sixth year, 1, pp. 51-78. (in persian)
  39. Shamsoddini, A, Shakoor, A, Gourjian, 2013, Analysis of The Situation of Rural Migrants Living in Urban Case Study: Village Rostam 2- Rostam Country, ENVIRONMENTAL BASED TERRITORIAL PLANNING (AMAYESH), 6(20), 127-143. (in persian)
  40. Soltani Lorkani, Zahra, 2011, Anthropological study of cultural changes in Koojor (Mazandaran) Case study of Lergan village, dissertation for master's degree, Faculty of Psychology and Social Sciences, Department of Anthropology, Islamic Azad University, Central Tehran Branch. (in persian)
  41. Vaziri, H, Estelaji, A.R and Fallah Tabar, N, (2018), Study and evaluation of socio-cultural sustainability components to achieve sustainable development (Case study: Karaj city), Third International Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Design, Tabriz, pp. 1-15. (in persian)

